

СТРАТЕГІЧНА ІНШОМОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ПРЕДМЕТ ЛІНГВОМЕТОДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ: НАВЧАЛЬНО-ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД

А Розглянута стратегічна іншомовна компетентність у навчально-діяльнісному аспекті. Описані навчальні стратегії як складові навчально-стратегічної компетентності, що виникають у процесі навчання іноземної мови. Представлені ідеї та дослідження цієї проблеми різними науковцями та висловлені власні думки з цього приводу.

Ключові слова: навчально-стратегічна компетентність, діяльнісна компетентність, навчальна стратегія, стратегічна іншомовна компетентність.

Постановка проблеми. Останніми роками в лінгвістичній науці домінантним став антропоцентричний підхід, і володіння та вивчення мови стало розглядатися крізь призму особистості, а проблема формування стратегічної іншомовної компетентності (СІК) набула особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У попередніх публікаціях ми розглядали феномен стратегічної іншомовної компетентності у компенсаторному та комунікативно-прагматичному аспекті. Окремі науковці розглядають СІК у навчальному аспекті, такі як Н. Білоножка (2011); А. Ден (2012); Н. Руденко (2012); В. Рябоконт (2016), оперуючи часто різними поняттями компетентності (стратегічна, навчальна, навчально-пізнавальна).

Метою статті є розкрити феномен стратегічної іншомовної компетентності з точки зору навчально-діяльнісного підходу.

Виклад основного матеріалу. У межах стратегічної (навчальної) компетентності досліджена проблема формування навчальної компетенції в умовах дистанційного навчання студентів іноземного спілкування на початковому етапі мовного ВНЗ [3]; розвиток лінгво-нормативної навчальної компетенції у професійній мовній освіті (на матеріалі граматики англійської мови) [9]; взаємозв'язане формування комунікативної і навчальної компетенцій під час навчання домашнього читання студентів у мовному ВНЗ [6]; формування навчально-пізнавальної компетенції студентів немовного ВНЗ за допомогою лінгвокомп'ютерної навчальної технології (на прикладі дисципліни «іноземна мова») [11]; формування навчально-пізнавальної компетентності при навчанні читання іноземною мовою студентів старших курсів мовних ВНЗ (на матеріалі корейської мови) [2].

За І. Задорожною, навчально-стратегічна компетентність (НСК) – «здатність студента самостійно користуватися раціональними прийомами розумової праці, стратегіями оволодіння мовленнєвими, лінгвосоціокультурними й мовними компетентностями, самостійно вдосконалюватися в міжкультурному спілкуванні на основі рефлексивної самооцінки результатів власної пізнавальної діяльності» [4, с. 127]. За С. Ніколаєвою,

навчальна компетентність визначається як «володіння різними навчальними й комунікативними стратегіями та вміннями використовувати їх у процесі вивчення іноземної мови і в ситуаціях реального міжкультурного спілкування». Навчальна компетентність охоплює раціональні прийоми розумової праці студента, стратегії опанування мови, раціональну організацію самостійної роботи, ефективну інтеракцію студентів у процесі вивчення мови, уміння виконувати певні завдання [8, с. 15]. Ключовим поняття стратегічної компетентності науковці визначають «навчальні стратегії» – способи поведінки і мислення, які впливають на процес перероблення учнем інформації [12, с. 315].

До складу НСК науковці відносять когнітивні (стратегії систематизації, узагальнення, класифікації, запам'ятовування мовного матеріалу; змістового оброблення мовних одиниць; створення ментальних зв'язків; стратегії у продукції та рецепції), метакогнітивні (стратегії концентрації на навчанні, конкретному завданні, конкретних цілях; стратегії планування процесу учіння; контролю за розумінням, продукуванням мовлення, ходом виконання завдань; стратегії самооцінки виконання завдань, результативності роботи) та мнемічні (стратегії застосування логічних операцій, абстрактного мислення, асоціацій; стратегії з активізації уваги та уваги суб'єктів навчання) стратегії [1, с. 14–15; 4, с. 127–128]. О. Мисечко класифікує навчальні стратегії на прямі (стратегії запам'ятовування, пізнавальні стратегії, компенсаторні стратегії) та непрямі (метакогнітивні стратегії, емоційні стратегії, соціальні стратегії) [7, с. 177].

В. Кононова НСК визначає як здатність студента вибирати ефективні навчальні стратегії в процесі оволодіння навчальною дисципліною відповідно до свого навчального стилю, з урахуванням метакогнітивних, емоційних і соціальних факторів; особливі дії, типи поведінки, кроки і техніки, які використовуються студентами для підвищення їхньої мовної та мовленнєвої компетенції. Дослідниця виокремила сім принципів формування стратегічної навчальної компетентності у студентів: принцип комплексного підходу (поєднання метакогнітивного, когнітивного, афективного, соціального та компенсаторного компонентів);

практико-орієнтованої спрямованості (на подальшу самоосвіту); цільового планування (реалізація загальних цілей навчання і розвитку студентів); проблемної спрямованості; рефлексивного осмислення власної реальної та змодельованої навчальної діяльності; співтворчості і співпраці викладача і студентів; самостійності. Дослідницею визначено, що для формування стратегічної навчальної компетентності ефективними є такі методи: лекція удвох, лекція «прес-конференція»; евристична бесіда; мозковий штурм (банк ідей); круглий стіл; рольова гра; сензитивний тренінг; технологія зустрічних зусиль [5, с. 6, 16].

В. Рябоконт НСК визначає як «діяльниці (стратегічну) компетентність» і вкладає в це поняття «здатність учня визначати мету власної пізнавальної, навчальної діяльності; вміння планувати, контролювати свою діяльність, вносити нові корективи, переносити здобуті знання й навички в нову нестандартну ситуацію; фантазувати, творчо розв'язувати поставлені завдання; розуміти й оцінювати мовні й природні явища, бачити красу в усьому, аналізувати власні та чужі вчинки й поведінку тощо». Дослідниця окреслила групи вмінь, які складають зміст НСК: організаційно-контрольні, загальнопізнавальні, творчі та естетико-етичні [10, с. 190–191]. Головним здобутком науковця, на нашу думку, є розроблення технології формування діяльниці (стратегічної) компетентності в учнів 5–9 класів на уроках української мови.

Висновки. Отже, прихильники навчально-діяльниці підходу розглядають СІК в навчально-пізнавальному аспекті як арсенал когнітивних, метакогнітивних і мнемічних стратегій, спрямованих на оволодіння мовою, на організацію самоосвіти, на самоорганізацію навчання та рефлексивного осмислення своєї навчальної

діяльності. Поділяємо думку переважної більшості науковців, вважаючи, що НСК є лише компонентом СІК і не може бути повністю ототожнена з нею, проте навчальні стратегії вважаємо невід'ємним компонентом процесу навчання іноземної мови.

Перспективним і доцільним вважаємо дослідження СІК в наступних контекстах: метакогнітивному, диференційованому та інтегрованому, про що буде написано в наступних публікаціях.

Список використаних джерел

1. Білоножко, Н. С. Стратегія старшокласника як суб'єкта навчальної діяльності / Н. С. Білоножко // Іноземні мови. – №4/2011 (68). – С. 13–17.
2. Ден, А. Формирование учебно-познавательной компетенции при обучении чтению на иностранном языке студентов старших курсов языковых вузов : на материале корейского языка : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Анна Ден. – Санкт-Петербург, 2012. – 24 с.
3. Елашкина, Н. В. Формирование учебной компетенции в условиях дистанционного обучения студентов иноязычному общению : начальный этап языкового вуза : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02. – Иркутск, 2006. – 22 с.
4. Задорожна, І. П. Структура та зміст навчально-стратегічної компетентності майбутніх учителів англійської мови / І. П. Задорожна // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки. – 2013. – Вип. 22. – С. 125–133.
5. Кононова, В. А. Модель формування стратегічної компетентності учнів у процесі першого курсу англійської факультета університету : на прикладі навчання англійської мови : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Валентина Анатоліївна Кононова. – Санкт-Петербург, 2009. – 17 с.
6. Марьяновская, Е. Л. Взаимосвязанное формирование коммуникативной и учебной компетенции при обучении домашнему чтению студентов в языковом вузе : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02. – Тамбов, 2007. – 22 с.
7. Мисечко, О. Є. Поняття стратегічної компетентності у змісті сучасної професійної підготовки вчителя іноземної мови у ВНЗ / О. Є. Мисечко // Вісник Житомир. держ. ун-ту ім. Івана Франка. – 2004. – Вип. 19. – С. 174–178.
8. Ніколаєва, С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу / С. Ю. Ніколаєва // Іноземні мови. – 2010. – № 2. – С. 11–17.
9. Руденко, Н. С. Развитие лингво-нормативной учебной компетенции в профессиональном языковом образовании : на материале грамматики английского языка : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Надежда Сергеевна Руденко. – Екатеринбург, 2012. – 23 с.
10. Рябоконт, В. В. Формування діяльниці (стратегічної) компетентності в учнів на уроках української мови в основній школі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Вікторія Вікторівна Рябоконт. – Київ, 2016. – 227 с.
11. Ятунина, А. И. Формирование учебно-познавательной компетенции студентов неязыкового вуза посредством лингвокомпьютерной обучающей технологии : на примере дисциплины «Иностранный язык» : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Ятунина Александра Игоревна. – Санкт-Петербург, 2012. – 23 с.
12. Weinstein C., & Mayer R. The teaching of learning strategies // Handbook of Research on Teaching. – New York : Macmillan, 1986. – 3rd Edition. – P. 315–327.

Дата надходження до редакції авторського оригіналу : 30.08.2016

Ванівська О. І. Стратегическая иноязычная компетентность как предмет лингвометодических исследований: учебно-деятельностный подход.

Рассмотрена стратегическая иноязычная компетентность в учебно-деятельностном аспекте. Описаны учебные стратегии как составляющие учебно-стратегической компетентности, которые возникают в процессе обучения иностранному языку. Представлены идеи и исследования этой проблемы различными учёными и высказаны свои мысли по этому поводу.

Ключевые слова: учебно-стратегическая компетентность, деятельностная компетентность, учебная стратегия, стратегическая иноязычная компетентность.

Vanivska O. I. Strategic foreign language competence as a subject of linguistic and methodical researches: educational and functional approach.

The article reveals the issue of strategic foreign language competence in the educational and functional aspect. There are described learning strategies as components of educational and strategic competence that arise in the process of learning a foreign language. The ideas and studies of the issue by various scientists are submitted and some own thoughts on the studied subject are expressed.

Key words: educational and strategic competence, functional competence, learning strategy, strategic foreign language competence.